

TURGUT UYAR'IN ÖLÜ YIKAYICILAR ŞİİRİNDE DİYALÖJİZM

Dialogism in The Poem of Turgut Uyar's Dead Washers

(Makale Geliş Tarihi: 02.11.2019/ Kabul Tarihi: 31.03.2020)

Yasemin KOÇ*

Öz

Turgut Uyar'ın *Her Pazartesi* adlı şiir kitabında yer alan “Ölü Yıkayıcılar” anlatımcı bir şiirdir. Şiir çok sesli olması hasebiyle dramatik monolog ve diyalojizm üzerinden incelenmeye açıktır. Şiir ölen birinin üzerine inşa edilmiştir. Ölenin cinsiyeti belli değildir-ölen kadın mıdır erkek midir açık değildir- aslında bu ayrıntının bir önemi de yoktur. Olmuş olan biri ölmüştür ve fakat ölüm aynı zamanda olagelendir. Şiir dört bölümden oluşmaktadır. Bir ölünün evindeki sesler, ölenlerin sesleri -ölenlerin sesleri diyoruz, çünkü şiirde ölü sesi çoğalmıştır, sesler artarak ‘biz’e dönüşmüştür. Bu bölüm bir koro işlevi görevi de görmektedir-, bir ölüye yetişmeye çalışan birinin sesi -bahse konu olan biri ölenin akrabası mıdır, bir yakını mıdır, arkadaşı mıdır, yoksa sadece sıradan bir tanıdığı mıdır belirtilmemiştir- ve cenaze merasimini olduğu gibi yansıtan birinin sesidir. Bu makalede “Ölü Yıkayıcılar”ın çok sesli bir şiir olduğu, farklı anlatıcılar tarafından oluştuğu, diyalojizm ile ölümün bir fenomene dönüştüğü ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Turgut Uyar, Diyalojizm, Şiir, Ölüm.

Abstract

“Ölü Yıkayıcılar” (DeadWashers) which is one of the poems in Turgut Uyar's poetry book *Her Pazartesi* (Every Monday) which is a narrative poem. It is suitable to analyse the poem in the context of dramatic monologue

* Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü; *PhD, Adnan Menderes University, Faculty of Letters, Department of Turkish Language and Literature, yasmin koc07@gmail.com, Orcid ID: <http://orcid.org/0000-0001-5882-7623>.*

and dialogism because of its polyphony. The poem is centred on someone who died. The gender of the deceased is unknown - it is not clear whether he is a man or a woman and this detail does not matter. Anyone has died, but death is also usual. The poetry consists of four parts. Voices in the house of the dead or the voices of the dead; we say the voices of the dead – the voices of the dead because, in the poem the voice of the dead has multiplied, voices gradually increased to ‘us’. This part serves as a chorus, as well. It is not stated that the voice of a person trying to catch up to a dead person is whether a relative, a cognate, a friend, or just an ordinary acquaintance of the deceased. It is the voice of someone who reflects the funeral as it happens. In this article, it will be revealed that “Ölü Yıkayıcılar (DeadWashers)” is a polyphonic poem, formed by different narrators, and in which the death is turned into a phenomenon by the use of dialogism.

Keywords: Turgut Uyar, Dialogism, Poetry, Death.

Giriş

Turgut Uyar’ın lirik şiirlerinin yanı sıra pek çok anlatımcı şiiri vardır. Şiirde anlatı olup olmadığı üzerine tartışmalar söz konusudur. Bu konuda henüz bir fikir birliği yoktur. Fakat anlatımcı şiirlerde anlatıcı olabirliği bir ihtimal olmanın ötesindedir. Anlatımcı bir şiir olan “Ölü Yıkayıcılar”da anlatısallık dikkat çekicidir. Bu şiir anlatıbilim terimleri üzerinden incelenecektir. “Ölü Yıkayıcılar” monolojik bir şiir değildir, başka bir deyişle tek sesli şiirin ötesindedir. Ölü Yıkayıcılar dramatik monolog mudur? Sorunsallaştırılmak istenen bir mesele de budur. O nedenle diyalojizm ve dramatik monolog üzerinden şiiri incelemek tartışmaya olanak sağlayacaktır. Bu makalede İkinci Yeni şiir hareketinin önemli isimlerinden Turgut Uyar’ın “Ölü Yıkayıcılar” şiiri diyalojik söylem üzerinden tartışılacak ve şiirin diyalojik söylem olduğu gösterilecektir.

Dünyaya gelirken ölümü teslim alırız. Bahse konu çok sesli şiir bu bağlamda ölüm fenomenini farklı seslerin haletiruhiyesinden anlamaya açmaktadır. Ulus Baker’in deyişi ile anlama esasında yaşamda yalnızca bir düzeydir. Anlamak varoluşun boyutlarından biridir. Baker aynı zamanda duygunun anlamadan önce geldiğini dile getirir. Bir şiiri okuduğumuzda da ilkin estetik haz duyarız. Anlama sonrasında oluşur. Hakikate kapı aralayan şiirden alınan haz anlamaya ufuk açar. “*Anlama yalnızca bir düzeydir. Bir tabloyu gördüğümde onunla ilişki kurmam –coşkusal bir ilişki, bir sevinç, bir haz ilişkisi kurmam- herhalde tabloyu anlamamdan önce gelir, değil mi?*” (Baker,2018:s.18) Heidegger de anlamının haletiruhiyeler üzerinden gerçekleştiğini düşünmektedir.

Seslerden oluşan koronun oluşturduğu kaos bir an aydınlanma anını yaşatsa da örtüsünden sıyrılan hakikat gizliliğinden tam olarak sıyrılamaz aynı zamanda. Diyalojik söylem de nihaleşmez, son sözü söylemez.

Sorulması gereken sorular “Ölü Yıkayıcılar” dramatik monolog mudur? Dramatik monolog nedir? “Ölü Yıkayıcılar” monolojik bir söylem mi yoksa diyalojik bir söylem midir? Devrim Dirlikyapan, dramatik monolog/şiir üzerine kafa yormuştur. Bu meseleyi Edip Cansever şiiri üzerinden sorunsallaştırmıştır. Dramatik monolog ve dramatik şiirinin aynı şey olduğu bilinmektedir. Fakat literatürde daha çok dramatik monoloğun kullanıldığı görülmektedir. Dramatik monolog “*Bir karakterin konuşması biçiminde yazılmış şiir*” (Dirlikyapan,2016:s.19) olarak tanımlanır.

“Ölü Yıkayıcılar” dramatik monolog değildir, çünkü seslerin bireysel öyküsü anlatılmaz. Bahsi geçen dış seslerin bilinçaltı, onların ruh hallerini temellendirmek için sergilenmemiştir. Psikanaliz devrede değildir. Dış sesler ölüm fenomenini Bahtin’in deyişi ile fikri bir boyuta taşımaktadır. Bahtin’e göre “*Dostoyevski’nin romanlarının, bu romanlarda imtiyazlı veya merkezi bir ‘ses’ bulunmaması ve karakterlerinin, mizaçları veya psikolojik yapılarıyla değil, fikirleriyle ve bu fikirleri ortaya koyma tarzlarıyla tanımlanması anlamında çoksesli olduğunun söylenebileceğini dile getir*” ir. (Cevizci,2005:s.200-201)

Dramatik monologda karakterler konuşkandır ve bilinçaltı faaldir. Diyalojik söylemde de karakterler konuşur, fakat mesele karakterin ya da karakterlerin geçmişi değildir. Daha evrensel bir sorunsaldır. İncelediğimiz şiirde ölüm fenomeni gibi. Mesele edilen mefhumun kişisellikten çıkartılarak ana bir sorunsala dönüşmesi önemlidir. “*Dramatik monologda canlı bir sahne içinde konuşmacının öyküsü anlatılır ve kişiliğinin psikolojik yanları aydınlatılır.*” (Dirlikyapan,2016:s.19)

Bahtin’ e göre anlatıya dayalı bir metnin esas özelliğini ortaya koyabilecek iki temel ses etkisi vardır:

“Monolojizm: (tekseslilik): Bütün sesler neredeyse aynı gibi geliyorsa, “monolojik” bir metin ve etki yaratılmış demektir.

Diyalojizm (çokseslilik): Bir metin; yetkili yazara, anlatıcıya ve karakterlere ait sesler açısından çeşitlilik gösteriyor ve bu sayede dikkate değer karşıtlıklar ve gerilimler yaratıyorsa, “diyalojik” bir etki söz konusudur.” (Jahn,2012:s. 67)

Bahtin, Dostoyevski’yi çok sesli romanın yaratıcısı olarak görür. İkinci Yeni şiir hareketinin önemli temsilcilerinden Turgut Uyar da lirik şiirlerinden azade olarak değerlendirdiğimiz anlatımcı bir şiir olan “Ölü Yıkayıcılar”da çok sesli bir şiir yaratmıştır.

Bahtin, Dostoyevski’nin romanlarında çoksesliliğin birbirinden bağımsız olmakla birlikte birbirini bütünlediklerini ifade eder. “*Aslında Dostoyevski’nin romanlarının başlıca karakteristikliği, bağımsız ve kaynaşmamış seslerin ve bilinçlerin çokluğu, tamamen meşru seslerin sahici çokluğudur.*” (Bahtin,2004:s.48) “Ölü Yıkayıcılar” şiirinde de farklı seslerin müzikalitesi bir kaos yaratırcasına parçalanmıştır ve fakat şiirin dünyasındaki çok seslilik şiirin bütünselliğini tamamlama noktasında

velüddür. Şiirde duyulan sesler birbirinden bağımsız olmakla birlikte sesler bilinçlerin çokluğunu da göstermektedir. Biri ölmüştür, müteveffa bu seslere farklı yakınlıktadır. Şiirde seslerin kendi dünyalarında ölüme dair konuştukları görülmektedir. Bu konuşmalar aynı zamanda ölüm fenomenini fikri boyutta tamamlar niteliktedir.

Şiirde ‘yaşanan olay’ birinin ölümüdür. Diğer bir deyişle ‘biri ölmüştür’. Dünyada yaşayan diğer insanların pek çoğuna göre herhangi biridir ölen. Bir zamiri herhangi birine işaret eder. Ölen herhangi biridir. Şiirdeki sesler de cenazeye katılmaktadır yahut katılmaya çalışmaktadır. Fiilen gerçekleşen ölüm olayı şiirin seslerini ölüm fenomenini sorunsallaştırmaya götürmektedir. Bahtin’in deyişi ile olay fikir-duygu niteliğine dönüşmüştür. “*Bir olaya katılmaya zorlanmış olan düşüncenin kendisi de olayın parçası haline gelir ve o özel bir “fikir-duygu” niteliğine, Dostoyevski’nin yaratıcı dünyasında ‘fikir’ in benzersiz özgünlüğünün müsebbibi olan “fikir-güç” niteliğine bürünür.*” (Bahtin,2004:s.53)

Kimi anlatılarda yazarın/şairin sesi ile anlatıcının sesi birbirinin yerine geçebilmektedir. Kurmaca ve gerçek ayrımı bu bağlamda muğlâklaşabilir. “*Bazı araştırmacılara göre Dostoyevski’nin sesi, yarattığı şu ya da bu karakterin sesiyle iç içe geçip kaynaşır; bazılarına göre tüm bu ideolojik seslerin Dostoyevski’nin sesini bastırıldığını savunur.*” (Bahtin,2004:s.47) Ölüye yetişmeye çalışan şiir beninin sesi ile şair Turgut Uyar’ın sesi de yer yer iç içe geçer. “*İğrenirim şiirden, kelime oyunlarından/ sudan, sabundan, sabah içilen sodalardan/ ve bir çağda yaşamaktan./ Ve Shakespeare’den.../ Suları, dağları, suları anmamaktan./ Üşürsün, suçluluktan,/ Bana aşklı bakışlarla bakmamaktan./Artık ellerimi seviyorum, artık/büyük ışığı/Artık büyük yanılmayı ve çılgınlığı/Artık başkaldırmayı ve suçumu/bunalmaktan*” (Uyar,2017:s.268) Şiirden iğrendiğini söyleyen şiir beni tüm yaşamını şiire vakfetmiş şair Turgut Uyar’ı düşündürür. Ve sonrasında tiyatro eserlerinin yanı sıra soneleri ile de edebiyat tarihinde çok önemli bir yere sahip olan Shakespeare’in adını anarak pekiştirir. Turgut Uyar’ın şiirinde ölüm başat bir fenomendir.

“Ölü Yıkayıcılar” anlatımcı bir şiirdir. Bu bağlamda lirik bir şiir olmadığını söylememiz gerekmektedir. Lirik şiirlerde romanın önemli unsurlarından biri olan anlatıcının olup olmadığı tartışma konusudur. “*Elisabeth A.Howe dramatik monoloğu lirik şiirden ayıran ve onun karakteristiği haline getiren özellikler arasında romansal nitelikler ve dramatik öge üzerinde de durur.*” (Dirlikyapan,2016: s.23) Bu mesele üzerinde henüz fikir birliğine varılmış değildir. Klasik olarak algılanan diğer bir deyişle alışlagelen kanı lirik şiir doğrudan şairin sesidir. Çünkü tek bir ses vardır. Bu ses de çoğu zaman şairin kendi sesidir. Fakat “*Howe’a göre ‘lirik ben’ ile şairin biyografik ben’ ini eş koşmak tehlikelidir*”. *Lirik şiirlerde ‘ben’, ille de şairin kendisini temsil etmez, ancak bir başkasını da temsil etmez. “Lirik ‘ben’in karakteristik bir özelliği, okuyucunun onu tam olarak şairle özdeşleştirmesini, belki de kendini onunla bir tutmasını ya da onun hiç kimseye ait olmayan veya herkese ait olan evrensel bir ‘ben’ olarak görmesini mümkün kılan bu muğlâklıktır.*” (Dirlikyapan,2016: s.22)

Dramatik monolog üzerine kurulan bir şiirde ise birden fazla ses vardır. Bu sesler de tıpkı bir anlatıdaki sesler/kişiler gibi kurgulanmıştır. O nedenle bu seslerin şairden başkalarını temsil etmesi mümkündür. O halde dramatik monolog da çok seslidir tıpkı diyalojik söylem gibi. “*Elisabeth A.Howe dramatik monologdaki “ben”in liriğinkinden farklı olduğunu ifade eder. Dramatik monologdaki “ben” ler, şiirlerin başlık ya da alt başlıklarında açıkça verilmiş olan kurgusal, mitik veya tarihsel karakterlerdir. Karakterler isimlendirilmiyorlarsa da sosyal unvan, meslek ve diğer ayırıcı özellikler yoluyla tanımlanırlar.*” (Dirlikyapan,2016: s.21-22)

Bahtin, diyalojizmi Dostoyevski'nin romanlarında incelemiştir. Bu çalışma da Turgut Uyar'ın “Ölü Yıkayıcılar” şiirinde diyalojizmi incelemektedir. “Ölü Yıkayıcılar” şiiri diyalojiktir, anlatımcı bir şiirdir. Dramatik monolog da anlatımcı şiirlerde görülür. Bu bağlamda anlatıbilimin bazı özellikleri her ikisinde de görülmektedir. “*Romansal niteliklerin en önemlisi ‘anlatı’dır. Howe dramatik monologda yer alan karakterlerin ‘hikayelerinin aşamalı sunumuna [...] ve özellikle de hayatlarındaki önemli bir olaya romanda yaptığımız gibi katılırız.*” (Dirlikyapan,2016: s.23)

Dramatik monologda ve diyalojik söylemde karakterler “*bir zaman ve mekân kurgusu içine yerleştiril*”irler. (Dirlikyapan,2016: s.23) Şiirin zamanı 1935 Salı. Mekânlar şiirde değişmektedir. Ölü evi, mezarlık, vapur ve tren öne çıkan mekânlardır.

“*Romansal nitelikler arasında sayılabilecek diğer bir özellik de karakter belimlemesidir.*” (Dirlikyapan,2016: s.23) Fakat “Ölü Yıkayıcılar”da karakterlerin belimlenmesi yapılmaz. Kişiler ölüm fenomenini açığa çıkartma noktasında önemlidir.

“*Dramatik monoloğun karakteristik özelliklerinden biri olan ‘dramatik öge’ ise ‘dram’ in sözcük anlamında da yatan ‘çatışma ve gerilimdir’.*Howe göre bazı dramatik monologlarda anlatıcı ile çevresindeki dünya arasında bir çatışmanın varlığı göze çarpar.” (Dirlikyapan,2016:s.24) “Ölü Yıkayıcılar” şiirinde çatışma diyalojik söylem ile gözler önüne serilir.

“*Kim görüyor? (Anlatının perspektifini hangi karakterin bakış açısı yönlendiriyor?) ve Kim konuşuyor? (Anlatıcı kimdir?)*” (Dervişcemaloğlu,2014:s.96) soruları anlatıda anlatıcı ve bakış açısını bulma noktasında önemlidir. Şiirin farklı bölümlerinde değişen odaklanma vardır. Bölümler çeşitli odaklayıcıların gözünden sunulmaktadır. Şiirin bütününde farklı karakterlerin sesinden anlatma vardır. Çünkü şiirin bölümlerinde farklı anlatıcılar vardır. Şair erkek olduğu için anlatıcıların erkek olduğunu düşünmekteyiz.

1.Ölü (odada)

“*İyi ki geldiniz burada buldunuz Her şey öyle uzun, biz soğukuz ve öyle solgunuz...*” (Uyar,2017:s.259)Ölülerin bu dizeleri ritmik bir şekilde farklı bölümlerde on kez tekrarlanıyor. Bu bölümün bir müzikalitesi vardır.

2.Ölü evindeki kişiler/sürece tanıklar

Anlatıcı günlerden salı olduğunu duyuruyor, fakat bahsi geçen kişi salıdan önceki gün de ölmüş olabilir. O gün ölü evinde olduklarını söylemektedir. Fiiller etkendir.

“Perdeleri kaldırdık. Ölüm/ Islaktı dünyada. Denizsiz bir salı günüydü./ Camları açtık, öyle kaldı artık./ Denizsiz bir salı kimler için önemli? Ölü, boşluğumuzu doldurdu birden./ Kolasız, yakışksız (ölü yıkayıcılar gelince)/ Sigara masalarında, tenteneler,/ duvarlarda aile fotoğrafları, ölüye uygunsuz./ Camları açtık, öyle kaldı artık. Tâ ki,/ bir kadın su için evinde. -Adın bir/ avunmadır omuzlarımda ve anlayışında, büyük su-Bazan bir ölüm büyük bir yadırgamadır şehirlerde” (Uyar,2017:s.259) Ölü evindeki kişiler diğer bir deyişle ölmüş olanın evinde olanlar ölü yıkayıcıları beklemektedir. Bu bekleme süresince ölüm fenomeninin bilinçte soursallaştığı görülmektedir. Ölü başka bir deyişle ölmüş olan gündelik yaşamda üzeri örtülmüş olan sonluluğun/ölümün o anlığına da olsa ölü evindekilere boşluklarını doldurduğunu hissettirmektedir. Ölü evinde ölüden kalan aile fotoğrafları manidardır. Kendisi dünyayı terk etmesine rağmen diğer deyişle bu dünyadaki varoluşu son bulmasına rağmen ondan kalanlar duvarda asılı bir fotoğraf ve kabristanda bir mezar yeridir.

3.Ölünün yolculuğunu/ gömülme seremonisini anlatan ses

Ölüyıkayıcılar ölüyü yıkamak ve defnetmek için gelirler. Yapmaları gereken şeyler bellidir. Rutine dönüşen bir ritüel vardır.Mekaniklik bu kısımda net bir şekilde hissettirilir.Ölüm karşısında duygudan uzak bir eylemler zinciri vardır.Şiirin bu kısmı hareket unsuru üzerine kurulur.Eylemler etkendir.

Şiirde ölünün yolculuğunu/ gömülme seremonisini anlatan sesin odağı sabit odaklanmadır. Sabit odaklanma *“Anlatısal olgu ve olayların, tek bir odaklayıcının sabit bakış açısından sunulması”* (Jahn;2012:s.70) şeklinde yapılır. Fakat şiirin bütününde *“Çeşitli odaklayıcıların gözünden sunulması”* (Jahn;2012:s.70) söz konusudur. Şiirin farklı bölümleri farklı kişilerin gözünden görülmektedir.

“Geldiler. Büyük ocaklarını kurdular/ bir atı ürküttüler ve yusuşçukları/ Denizize gitti onlar./ Ölünün çenesini bağlamışlardı, uzattılar./ Karnına bıçak koydular, kara saplı aradılar./ Apış aralarını sildiler, temizlediler./ Karnını oğdular, yine sildiler./ Ayak başparmaklarını bağladılar./ Kefenini biçip giydirdiler./ Ölümü tazeleyip bağışladılar.” (Uyar,2017:s.259)

“Uzun sessiz ölüyü yıkadılar. Direnmedi. Anısı tükenmedi. Sürdü./ Ölüyü yıkadılar. Direnmedi. Anısı sürdü./ Tabutuna koydular. Direnmedi./ İmam yakardı, el kaldırdık./ Sordu. İyidir, dedik./ Omuzlarımıza aldık götürdük. Ölüyü yıkadılar. Direnmedi. Anısı sürdü./ Tabutu gıcırdadı. Zorla götürdük./ Götürdük, el bağladık./ Namazını kıldık. Er kişi niyetine./ Çitlembik ağaçlarını gördük. Ölüyü yıkadılar. Yıkadık. Direnmedi./ Anısı sürdü. Zorla götürdük./ Namazını kıldık. Er kişi niyetine./

Çitlembik ağaçlarını gördük./ Aldık. Götürdük./ Gömütüne getirdik. Toprağa koyduk./ Yağmurdu. Islandık. Yağmurdu islandık./ Kazıcılar oradaydılar. Kazdık./ Korktuk ve ağladık./ Toprak kara ıslaktı. Yakardık./ Toprak kara ıslaktı. Yakardık. Açılan çukuru gördük. Derindi. Tabutu tuttuk. Toprak kara ıslaktı. Yakardık./ Açılan çukuru gördük. Derindi./ Tabutu tuttuk. Tahtaları koydular./ Tabutu indirdik. Ağladık./ Toprağı ellerimizle attık. Ağladık./ Ölüyü gömdük.” (Uyar,2017:s.260-272)

Şiirde biri yaşamını yitirmiştir. Böylece dünyadaki varlığı sona ermiştir: *“Müteveffa bizim “dünyamızı” terk edip onu geride bırakmıştır artık. Fakat geride kalanlar, bu kendi dünyalarından hareketle onunla birlikte olabilmektedirler.”* (Heidegger,2011:s.253) Bu minvalde çoğu zaman gündelik yaşamın hayhuyunda ortalama insan için ölüm yüzeysel bir görünümde sadece bir görev haline dönüşmüştür.

Şiirin bu kısmında sabit odaklanma vardır. Şiirde anlatı boyutu kazanan olaylar ölünün gömülme seremonisini anlatan sesin odağından gözler önüne serilir. Anlatıcı, kanıksadığımız cenaze merasimini olduğu gibi yansıtır. Anlatıcının odak noktası cenazeye katılanların ve kendisinin eylemleridir. Bu eylemlerde karakterlerin/kişilerin bilinci geri plandadır. Ölene ya da ölüme dair sorunsallaştırma yapıldıkları görülmektedir. Fakat anlatıcı ölümü sorunsallaştırmaktadır, bilinci faaldir, merasimin mekanikliğini görmemizi sağlar.

4.Vapurda/trende ölüye/cenazeye yetişmeye çalışan/giden adam

Cenazeye yetişmeye çalışan adam anlaşıldığı üzere ölü evine uzaktır. Cenazeye katılmak için yola çıkmıştır. Önce deniz yolculuğu yapar. Vapurda olduğunu görürüz. *“Vapurda bilet sordular, birden./ Vakit, Geçti. Küçüldüm./ Bir ölüye geç kalmıyalım baylar, / biletler nasıl olsa kesilir.”* (Uyar,2017:s.259)

Adam zaman zaman geçmişe gider. Geçmiş ve şimdiki zamanı iç içe yaşar. *“Tren durmadan uzuyor, geç kalıyoruz. Demir ve alkol alıyoruz./ Ne yazık, bir haziran da biter sonunda, Ve ey gök sen benim çizdiğimsin sonunda/ Nerde şimdi o çılgın gündoğumu, o herkesin karmakarışık/ olduğu, kirazlara ve sulara günlerce bakılan dönem.”* (Uyar,2017:s.265)

Öykü zamanının ve mekânının böylece ayrıntılarını da vermiş olur. Vapurda/trende ölüye/cenazeye yetişmeye çalışan/giden adam 1935 yılında salı günü - ya da önceki gün ölmüş olana ki şiir benine ne yakınlıkta olduğu bilinmeyen bu kişinin- cenaze törenine yetişmek için yola çıkmıştır. *“1935'te/ bir akşam, -bir salı akşamı sanırım – ah ah ben salakım biraz galiba Kafiyeye ve ölüme inanırım./ Bütün sular bir geçmiş'tir, bütün incelikler.”* (Uyar,2017:s.260)

Daha sonrasında yolculuğuna trende devam eder. *“Neresi dediniz hâlâ mı tren?/ Ah evet hâlâ tren ah evet hâlâ o deniz/ Hâlâ bir تنها akşam, bir trenin/ Ah evet hâlâ tren ah evet hâlâ o deniz/ Hâlâ bir تنها akşam, bir trenin/ o çekici yabancı akşamı. Yani hâlâ bir ölü akşamı.”* (Uyar,2017:s.271)

Ölüm fenomeni başkasının ölümü üzerinden sorunsallaştırılabilir. Kendi ölümüm ve ölüm böylelikle bir anlam kazanmış olur. Ölüm üzerine düşünerek varlığın hakikatine ulaşılabilir. Varlığın anlamı insan için kendi ölümü ile yüzleşmek diğer bir deyişle yüzleşebilme cesaretini gösterebilmektir. Çünkü insan ölmeye mecburdur. Ölüm mutlak olandır. “Çünkü Dasein’ın sahici anlamda kendisi olması için vicdanının çağrısına kulak vermesi ölüme yönelik oluşuyla yüzleşme kararlılığını göstermesi gerekir.” (Kartal,2017:s.131) Ölüm düşüncesi, var olmama kaygısı trende/vapurda cenazeye yetişmeye çalışanı hiçlikle yüzleştirir. “Bu arada neden kaygı var?., sorusuna bir dizi ara cevap bulunacaktır.Çünkü Dasein ölümlüdür, ölümlü değilmiş gibi yapmasında ölümlülük iyiden iyiye belirgindir. Bu ara cevaplar sayesinde daha önceki olma biçimlerine dünya-içinde-olma, dünyaya-doğru-olma vb.) bir yenisi eklenecektir: ölüme doğru olma ya da ölüme-doğru-giderek-olma (Sein zum Tod). Ölüme-doğru-olma zamansallığın önemli kanıtlarından biridir.” (Deveci,1999:s.68) İnsan dünyada sonlu bir varlıktır. Ölüme doğru olması kaygı halletiruhiyesini açığa çıkartır.

Ölüye yetişmek için çıktığı yolculukları boyunca ölüm fenomeni üzerine düşünür. Ölmüş olan onun dünyasında diğer bir deyişle onunla birlikte. “Elbette birlikte olma aynı dünya içinde bir-başkası-ile-olma demektir. Elbette merhum, bizim dünyamızı terk edip onu geride bırakmıştır ama geride kalanlar kendi dünyalarından hareketle onunla birlikte olmayı sürdürürler.” (Kartal,2017:s.124) “Ölümden konuşulacaktı elbet, hem de durmadan.” (Uyar,2017:s.261) Ölümü sorunsala dönüştürür. Çünkü her şeyin bir vakti olduğu gibi ölümün de bir vaktinin olduğunu bilir. Dünyaya gelen her insan dünyada ölüm ile sonlu olmasını bilir. Fakat dünyanın sonsuz düzeninin kendisinden sonra da var olmaya devam ettiğini bilir. Bu bilinç ölüye yetişmeye çalışan yolcuya acı verir: “Ah sonsuz düzen/ Nasıl da varsın..” (Uyar,2017:s.273) Şiir beninde vicdan, kaygı fenomenleri ölüm ile yüzleşebilme kararlılığını gösterebilmesine olanak sağlamıştır.

Zamanı dehşete düşüren bir mefhum olarak görür. “Bir ölünün ilk akşamıydı birden dünyada,/ Zaman bir tedhiş miydi, aldırmadım,/ bir tedhiş miydi, aldırmadım.” (Uyar,2017:s.262) Çünkü akan zaman ölümlülüğü bilince taşır. Heidegger’in deyişi ile dünyada olmak bizatihi kaygının kendisidir. Duyulan ölüm korkusunun ötesinde ölümlü/sonlu oluşun bilincinden duyulan kaygıdır. “Karanlık yaşıyor bizi, belki biraz korkuyorum, benim/ her şeyim biraz su içer gibi öyle kolay, biraz d/ işer gibi, sonsuzluğa./ Halbuki ben sonluluğa.” (Uyar,2017:s.262)

Heidegger *Varlık ve Zaman*’da (Heidegger,2011:267-268) ortalama insanın gündelik yaşamın kamusallığında varlığını düşkünleştirerek ölümü başkalarına havale ettiğini ifade eder. Böylece ortalama insan, ölümün üzerini örterek ölüme sırt çevirme imkânına yönelmektedir. “Yemekler yenir ve Ölüm/ Ölüm hep en uzakta” (Uyar,2017:s. 262) Ölümü sorunsallaştırmadan kaçan ortalama insan ölümü müphemleştirir. Ölen hep başkasıdır. “Herkes ölecek” ifadesi, ölümün adeta sadece bizim dışımızdaki herkesi etkileyecek zannını yaymaktadır. Kamusal Dasein tefsiri

şunu demektedir: “Herkes ölecek”, çünkü böylelikle diğer herkes ve ben kendim, kendimizi şuna inandırırız: tam da ben değil; çünkü bahsi geçen herkes aslında hiç kimse.” (Heidegger,2011:s.268)

“Ölü Yıkayıcılar” şiirinde “Bazan bir ölüm büyük bir yadırgamadır şehirlerde” (Uyar,2017:s.259) Mısraında belirtildiği üzere ölüm fenomeni üzerine düşünmek çoğu zaman ortalama insanın dünyasında huzur kaçıran bir mevzudur. “Böyle baktığımızda Dasein’in herkes içinde ayartılması, ölüme yönelik varlığının yarattığı tekinsizliğin üzerini örtmek içindir. Dasein’in huzuru ölüme yönelik olmasıyla yüzleşmemesinden gelir. Yabancılaşması ölümüne yabancılaşmasıdır.” (Kartal,2017:s.130) Gündelik yaşamda insan ölümü belirsizliğe sevk ederek ölümün üzerini örtmüştür. Çünkü ölüm insan için tekinsizliği imlemektedir.

Şiirin bu kısmında şiir beni oldukça duyarlıdır. Şiir beninin korkusu duyarlı olmasından ve inanç meselesini sorunsallaştırmasından kaynaklanmaktadır. “Korkuyorum duyarlığımın ve tanrısızlığın/ adını anmaktan.” (Uyar,2017:s.270) Korku ile esasında kaygı fenomeni kastedilmektedir. Şiir beninin kaygısı ölümlü oluşunun bilincini sürekli duyuyor olmasından kaynaklanmaktadır.

“Bitse artık yaptığımız, bütün resimler anlamsız/ Bitse artık yapmadığımız./ Sabah olsa./ Sabah olsa Çay içsek./ Ölünün başucunda, mi?/ Karanlık ve yapışkan uyku bitse yani us” (Uyar,2017:s.265) Şiir beni bir çatışma yaşamaktadır. Bitsin istediği aslında yaşamdır. Dünyaya bırakılmaktan/fırlatılmaktan ıstırap duymaktadır. Yer yer başkaldırmaktadır. Fakat buna rağmen zamanın gece olduğunu imleyerek karanlıktan kurtulma isteği de duymaktadır. Bu istek ile bir an önce sabah olmasını istemektedir.

Sonuç

Bu çalışmada diyolojizm anlatımcı bir şiirde açığa çıkarılmıştır. Turgut Uyar'ın “Ölü Yıkayıcılar” şiiri monolojik bir şiir değildir. Tek sesli lirik bir şiirin ötesindedir. Şiirin diyalojik olduğu dramatik monolog olmadığı açığa çıkarılmıştır. Bahse konu olan şiirde anlatıcı seslerin bilinçaltı, ruh hallerini yansıtmak için sergilenmemiştir. Şiirde yer alan sesler ölüm meselesini diğer bir deyişle ölümlülüğü düşünsel kılıp fikri boyuta taşımışlardır. Diyalojik söylem ve dramatik monoloğun anlatisallık bağlamında ortaklıkları olmasına rağmen birbirinden farklı olduğu diğer bir deyişle aynı olmadığı şiir ile gösterilmiştir. “Ölü Yıkayıcılar”da ölüm farklı sesler tarafından sorunsallaştırılmıştır. Şiirde yer alan kişiler dünyada yaşarken ölümlü oluşu bilince taşırlar. İnsan yalnızdır, çünkü başkaları ile varlık olmasına rağmen ölüm sadece kendisinin deneyimleyeceği bir imkândır. Bu imkân atlatılamaz, er geç gerçekleşecek olandır. Ölümün vicdan ve kaygı gibi beşeri ruh halleri ile fikri boyuta taşındığı ve duyulduğu gösterilmiştir.

Kaynakça

- Bahtin, Mihail. (2004). *Dostoyevski Poetikasının Sorunları*. (Çev. Cem Soydemir) İstanbul:Metis Yayınları.
- Baker, Ulus. (2018). *Sanat ve Arzu*. (Ed.Tansu Açıık) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Cevizci, Ahmet. (2005). *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Dervişcemaloğlu, Bahar. (2014). *Anlatıbilime Giriş*. İstanbul:Dergâh Yayınları.
- Deveci, Cem. (1999) “İsmi İnsan, Kendisi Kaygı Olsun: Heidegger’de Kaygının Varlıkbilimsel Değeri” *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, S.6,s. 55-71
- Dirlikyapan, Devrim. (2016).*Ölümü Gömdüm Geliyorum Edip Cansever Şiirinde Varolma Biçimleri*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Heidegger, Martin. (2011).*Varlık ve Zaman*. (Çev. Kaan Ökten) İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Jahn, Manfred. (2012). *Anlatıbilim*.(Çev. Bahar Dervişcemaloğlu) İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kartal, Onur. (2017). *Başkasının Politikası Husserl. Heidegger, Levinas*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Uyar, Turgut.(2017). *Büyük Saat*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.